

Identitet

Vem är jag?

Tonåren och puberteten innebär en naturlig frigörelseprocess från föräldrarna. Parallellt pågår en utveckling från barn till vuxen, en period då de flesta blir medvetna om sin egen **identitet** och grubblar över frågor som:

- Vem är jag?
- Hur blev jag den jag är?
- Hur uppfattas jag av andra?
- Vad ska jag bli?
- Hur kommer det att gå för mig?

SHUTTERSTOCK

En människas identitet är ofta starkt kopplad till vad som brukar kallas *sociala kategorier*. Till dessa hör kön, sexuell läggning, etnicitet och klass.

Dessa och andra faktorer påverkar hur en person formar sin identitet. Men också hur personen uppfattas av andra människor, vilket är ganska naturligt.

Dock kan det uppstå problem när en person möts av förutfattade meningar eller fördomar. Dessutom är det självfallet så att människor inom en och samma sociala kategori kan vara mycket olika sinsemellan och ha helt olika erfarenheter och levnadsvillkor.

Så är inte heller alla kvinnor likadana bara för att de är just kvinnor. Vem man är och hur man uppfattar sig själv påverkas av en mängd faktorer, till exempel hur gammal man är, var man växte upp, vilket yrke man har och så vidare.

Det här är offlineversionen av *Identitet*. Följ länken för att komma åt ytterligare material som övningar, interaktiva element, filmer med mera.

<https://laromedel.ne.se/material/reader/189/5755>

Identitetsmarkörer

Vi markerar vår identitet gentemot andra genom identitetsmarkörer. Dessa är viktiga för att visa vilka vi är. Ditt namn kan vara en identitetsmarkör liksom vilka personer du omger dig med. Andra identitetsmarkörer kan vara kläder, intressen och personliga egenskaper.

Ord och begrepp

Ordlista: Identitet

Pubertet är de förändringar som sker i kroppen och psyket när en människa blir könsmogen.

Identitet är en medvetenhet om att vara en unik individ och den bild av sig själv som en människa har.

Etnicitet betyder tillhörighet till ett visst folk eller en viss folkgrupp, till exempel svenskar, danskar eller samer.

Socialisation ett begrepp inom ämnet samhällsvetenskap som betyder hur man formar sin identitet.

Heterosexualitet innebär att en person har förmåga att förälska sig i och känna sexuell lust till människor av det motsatta könet.

Homosexualitet betyder att en person har förmåga att förälska sig i och känna sexuell lust till människor av samma kön som en själv.

Norm är de ideal som en person förväntas anpassa sig till.

Diskriminering är att behandla vissa människor sämre än andra därför att de är annorlunda på något sätt.

Jämställdhet innebär att kvinnor och män har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter.

Sexuella trakasserier är en handling eller ett uppträdande som är av sexuell natur och som kränker en annan person.

Mobbning är när en människa eller en grupp utsätts för olika typer av elakheter gång på gång.

Missbruk är att använda överdrivet mycket av en drog eller att ägna sig överdrivet mycket åt ett beteende.

Socialisation

Människan är en social varelse. Det betyder att vi har ett stort behov av att umgås med andra människor. Det är till stor del i umgänget med andra människor som vi formas till den människa vi blir.

En människas personlighet är till viss del medfödd. Men den formas också i hög grad i samspelet med andra människor. Denna process kallas **socialisation**.

Under barndomen sker socialisationen i första hand i familjen. Då läggs grunden till en persons identitet. Då lär vi oss hur vi förväntas bete oss. Våra värderingar – vad vi tycker och tänker – och personliga smak formas också till stor del under barndomen.

Skolan och umgänget med kompisar är andra sammanhang som är viktiga i socialisationsprocessen.

Socialisationen fortsätter genom hela livet. När vi hamnar i nya sammanhang blir vi tvungna att lära oss hur vi förväntas uppträda för att fungera med andra människor.

SHUTTERSTOCK

■ Socialisation, hur vi i samspel med andra formar vår identitet, pågår hela livet. Särskilt viktig är den socialisation som sker när vi är barn, men även andra sammanhang är viktiga. Idrottssupportrar har ofta en stark känsla av gemenskap och samhörighet.

Sociala roller

En människa kan gå ut och in i **sociala roller** och anpassa sig till de förväntningar som finns i en viss situation eller ett visst sammanhang.

När du går in till en lektion vet du vad som förväntas av dig. Du sätter dig vid din bänk, ofta på ungefär samma plats och helst med samma kamrat. Du förväntas räcka upp handen när läraren frågar något och att du ska anteckna vad som går igenom på tavlan. När lektionen slutar kanske du förändrar ditt beteende. På rasten talar du annorlunda, förändrar ditt kroppsspråk och är mer fokuserad på dina kamrater. Detta är exempel på hur du som individ samspekar med din omgivning och anpassar ditt beteende efter olika sammanhang, som lektionen, rasten, fotbollsmatchen och släktmiddagen.

Varje individ har flera roller och rör sig mellan dem hela tiden. En persons identitet kan sägas vara summan av dessa olika roller.

Sex och relationer

CAIAIMAGE/PAUL BRADBURY/GETTY IMAGES

Puberteten innebär rent biologiskt att man går från att vara barn till att bli fysiskt vuxen och "sexuellt mogen". Det innebär att flickor kan bli gravida och att pojkar kan bli pappor. Men det är stor skillnad mellan att biologiskt kunna bli förälder och att vara tillräckligt mogen för att bli förälder.

Sexuell läggning

Det är vanligen under puberteten som en person utvecklar eller blir medveten om sin sexuella läggning. De flesta blir sexuellt intresserade av det motsatta könet och är **heterosexuella**.

Andra upptäcker att de är sexuellt intresserade av det egna könet – att de är **homosexuella** eller **bisexuella**. Att uppleva sig ha en annan sexuell läggning kan vara en besvärlig upptäckt för en tonåring. I samtal om sex och samliv – i till exempel skolan – utgår man ofta ifrån den heterosexuella normen. Detta är problematiskt för dem som inte ingår i den gruppen och därmed hamnar utanför.

Bland en del elever kan det förekomma en rädsla för homosexualitet och elever som misstänks vara homosexuella riskerar att utsättas för trakasserier och **diskriminering**. Detta är naturligtvis oacceptabelt. Diskriminering på grund av sexuell läggning är dessutom ett lagbrott.

Sexuella trakasserier

Sverige är ett förhållandevis jämställt land. De allra flesta svenskar anser det självklart att män och kvinnor ska ha lika rättigheter, men trots det finns det brister i **jämställdheten**. Exempelvis har män än i dag ofta högre lön än kvinnor för samma arbete.

Det finns fortfarande en dubbelmoral i synen på pojkars och flickors sexliv. Det händer att flickor kallas ”horor” om de anses ha varit ihop med för många killar. Detta medan en kille som har varit ihop med många flickor snarare får ett positivt bemötande.

Det är tyvärr inte ovanligt att flickor utsätts för **sexuella trakasserier** i form av tafsande eller oönskade kommentarer. Sådant ska inte accepteras. Inte heller ska obehagliga kommentarer om en persons sexuella läggning accepteras.

I Sverige har vi lagar som innebär att ingen ska diskrimineras (framför allt **diskrimineringslagen**) och att det ska vara lika rättigheter för alla människor oavsett ras, religion, kön och sexuell läggning. Det innebär att det är var och ens ensak vilken sexuell läggning man har. Det är därför aldrig acceptabelt att andra försöker bestämma över en persons sexuella läggning.

Mobbning

Alltför många personer kan berätta om hur de utsatts för **mobbing** under sin skoltid. Mobbing och kränkande behandling förekommer dessvärre också på vuxnas arbetsplatser.

Ordet mobbing kommer av det engelska ordet *mob*, som betyder 'grupp'. Mobbing handlar alltså om att en grupp människor utsätter en medmänniska för upprepade kränkande behandling. Det kan handla om allt från glåpord, elaka kommentarer, utfrysning, obehagliga SMS och mobbing på nätet, till knuffar, slag och misshandel.

Det är långt ifrån alltid som mobbing på en skola uppmärksammas av vuxna. Särskilt svårt kan det vara då mobbingen inte tar sig uttryck i fysiska trakasserier, utan i stället består av utfrysning, blickar och elaka kommentarer. För den utsatta upplevs sådan mobbing minst lika kränkande som knuffar och slag.

SPEEDKINGZ/SHUTTERSTOCK

Skollagen om kränkande behandling

7 § Huvudmannen [kommunen eller den som driver en friskola] ska se till att det genomförs åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling.

8 § Huvudmannen ska se till att det varje år upprättas en plan med en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling av barn och elever. Planen ska innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som avses att påbörjas eller genomföras under det kommande året. En redogörelse för hur de planerade åtgärderna har genomförts ska tas in i efterföljande års plan.

10 § En lärare, förskollärare eller annan personal som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att anmäla detta till förskolechefen eller rektorn. En förskolechef eller rektor som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att anmäla detta till huvudmannen. Huvudmannen är skyldig att skyndsamt utreda omständigheterna kring de uppgivna kränkningarna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra kränkande behandling i framtiden.

Skollagen (2010:800)

Bruk och missbruk

Alkohol

Det är först när man fyllt 20 år som man lagligt kan köpa alkohol på Systembolaget. Alkoholdrickande i högstadieåldern innebär därför att någon begår lagbrott. Denna person har langat eller sålt sprit till ungdomar trots att det är olagligt och straffbart.

Undersökningar visar att cirka 40 procent av ungdomar i årskurs nio dricker då och då.

Ungdomar och alkohol kan utgöra en farlig kombination. Ungdomlig spontanitet och bristande omdöme blandat med alkoholens förmåga att ännu mer minska omdömet kan leda till att ungdomar gör saker som de länge får ångra.

Ett tidigt och regelbundet alkoholbruk i unga år innebär dessutom en stor risk för alkoholmissbruk i vuxen ålder.

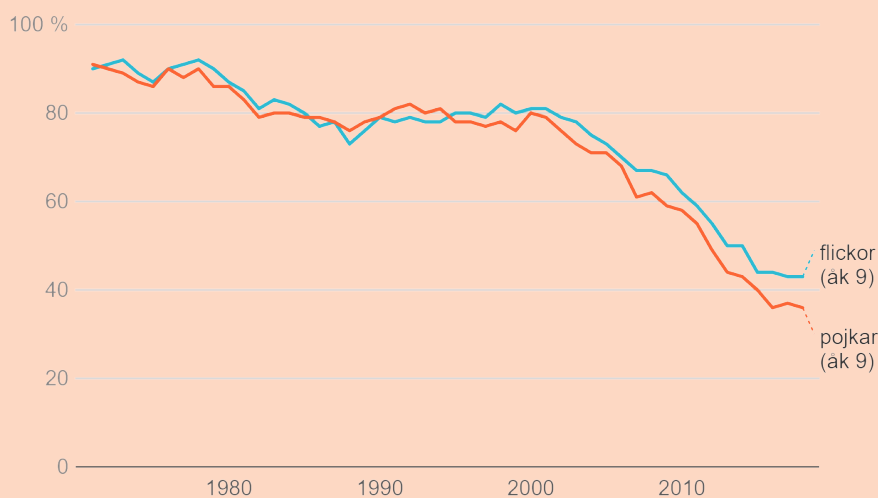
Det finns dock många elever som av religiösa, kulturella eller andra orsaker inte dricker alkohol. Alkoholkonsumtionen bland unga har faktiskt minskat kraftigt de senaste tio åren.

Ungdomars drickande förr och nu

Färre ungdomar dricker, och de som dricker dricker mindre. Detta visar undersökningar från Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN). Läs mer om undersökningarna ([extern länk](#)):

Ungdomars drickande förr och nu (IQ.se, 2019-09-11)

Andelen elever i årskurs 9 som druckit alkohol de senaste 12 månaderna.

GRAFIK: NE · KÄLLA: CAN:S DROGVANEUNDERSÖKNING BLAND SKOLELEVER.

Tobak

I Sverige har rökning minskat mycket under de senaste 30 åren. De allra flesta vet att rökning är ytterst farligt för hälsan. Trots det börjar många ungdomar röka.

Första gången man röker (eller snusar) tycker de flesta att det smakar illa. Men nikotinet i cigaretterna och snuset är ett snabbt vanebildande gift.

Frågan är varför tonåringar börjar röka eller snusa. Möjliga orsaker är kompisar som röker eller snusar och att man tycker det är tufft att röka och snusa.

Narkotika

I en undersökning från 2018, gjord av organisationen CAN, hade 8 procent av killarna och 6 procent av tjejerna i åk 9 någon gång använt narkotika. För elever som gick andra året i gymnasiet var dessa siffror 17 procent respektive 14 procent.

Alla vet att narkotika är både olagligt och farligt, men trots det provar en del ungdomar på och somliga fastnar i drogmissbruk.

Detta kan i värsta fall leda till att personen blir socialt utslagen och till och med dör.

Nätet och spelberoende

SHUTTERSTOCK

■ En tonåring som spelar datorspelet **Fortnite**.

En annan sak som kan oroa föräldrar är när de upplever att tonåringar tillbringar alltför mycket tid vid datorn. De oroar sig för att ungdomarna är inne på farliga sidor på nätet eller att de sitter uppe halva nätterna och spelar spel online.

Det är inte ovanligt att detta sker. Därför får många tonåringar för lite sömn och orkar inte med skolan. Vid slarv med kroppens behov av sömn och vila kan allvarliga hälsoskador uppstå.

En del ungdomar lägger så mycket tid på onlinespel att det kan betraktas som ett **beroende** som styr den unges liv och som kan vara svårt att själv ta sig ur.

Sammanfattning

Identitet

- En människas identitet påverkas av kön, sexuell läggning, etnicitet och klass men också av hur gammal man är, var man växte upp, vilket yrke man har och så vidare.
- En människas personlighet är till viss del medfödd men formas också genom *socialisation*, det vill säga samspelet med andra människor.
- Varje individ har olika sociala roller i olika sammanhang.
- Det är vanligen under puberteten som en person utvecklar eller blir medveten om sin sexuella läggning.
- Ingen får trakasseras eller diskrimineras på grund av sin sexuella läggning.
- Trots att Sverige är ett av världens mest jämställda länder har kvinnor till exempel ofta lägre lön än män och många kvinnor utsätts för sexuella trakasserier.
- Mobbning och kränkande behandling förekommer alltför ofta i skolan men även på vuxnas arbetsplatser.

Det här är offlineversionen av *Identitet*. Följ länken för att komma åt ytterligare material som övningar, interaktiva element, filmer med mera.

<https://laromedel.ne.se/material/reader/189/5755>